

В.В. Ткач

ПАМ'ЯТКИ ВЕЛЬБАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В БАСЕЙНІ СЕРЕДНЬОЇ ТЕЧІЇ р. ІКВА

У публікації подано археологічну карту пам'яток вельбарської культури басейну середньої течії р. Іква (притоки р. Стир). Карту складено на основі детальних розвідок регіону з урахуванням раніше виявлених пам'яток.

У 1957 р. досліджено широковідому пам'ятку вельбарської культури на р. Іква — Дитиницький могильник. Проте до останнього часу він був єдиним на археологічній карті, тому що заселеність цієї території вельбарськими племенами не було з'ясовано, незважаючи на те що окремі поселення римського часу виявлено ще в 30—40-і роки ХХ ст., але дослідники їх відносили до черняхівської або пшеворської культур. У 1992 р. відкрито кілька нових вельбарських поселень (Самолюк 1992). У 1996—2002 рр. автором було проведено детальні археологічні розвідки в басейні середньої течії р. Іква, під час яких перевірено більшість відомих та відкрито значну кількість нових пам'яток вельбарської культури. Географічно цей регіон можна обмежити з півдня с. Птича Дубенського р-ну Рівненської обл., де р. Іква покидає Мале Полісся, з півночі — с. Аршичин Млинівського р-ну, нижче за течією від якого зникає найхарактерніша риса рельєфу Дубенщини — велика кількість островів у заплаві, на яких часто розташовувалися згадані поселення.

Усього в цьому регіоні відомо 28 пам'яток вельбарської культури, дві з яких є могильниками (рис. 1).

1. с. Білогородка, пункт 3 — поселення розміром 270 × 50 м займає кінець довгого мису лівого берега р. Нірка за 0,5 км на північний схід від церкви (рис. 1, 1). Зібрано ліпну та гончарну кераміку (рис. 2, 9, 10).

2. с. Птича, пункт 1 — поселення знаходиться на мисі правого берега р. Нірка за 300 м на південний схід від мосту (рис. 1, 20). Виявлено і частково досліджено В.О. Самолюком. У розкопці та шурфах зібрано ліпну та гончарну кераміку, жорноподібне пряслице (Самолюк 1992, с. 16—18, табл. 24, 25).

3. с. Птича, пункт 4 — поселення займає південний схил берегової тераси лівого берега

р. Нірка, де вона впадає у заплаву р. Іква, за 50 м на північний схід від мосту (рис. 1, 3). Виявлено В.О. Самолюком (Самолюк 1992, с. 19). Автор зібрав тут ліпну та гончарну кераміку (рис. 2, 6, 7).

4. с. Птича, пункт 5 — поселення розташоване на краю берегової тераси лівого берега р. Нірка за 260 м на захід від мосту (рис. 1, 4). Зібрано фрагменти сіроглиняної гончарної кераміки (Самолюк 1992, с. 19).

5. с. Клюки, пункт 3 — поселення займає трапецієподібний мис правого берега р. Іква за 250 м на південний захід від залізничного мосту, в ур. «Нивка перша за чугункою» (рис. 1, 5). Виявлено І.К. Свєшніковим у 1959 р., обстежувалося В.О. Самолюком у 1992 р. (Пелещин 1961, с. 140—145; Самолюк 1992, с. 24). Вельбарські матеріали виявлено автором у 1996 р. Зібрано ліпну та гончарну кераміку, біконічне пряслице (рис. 3). Розміри пам'ятки 150 × 100 м.

6. с. Клюки, пункт 1 — поселення знаходиться на краю правобережної тераси р. Іква за 500 м на північний схід від залізничного мосту (рис. 1, 6), частково зруйноване кар'єром. Виявлено і досліджено В.О. Самолюком. Розкопане житло підпрямокутної форми з заокругленими кутами, розмірами 5,0 × 3,4 м, орієнтоване кутами за сторонами світу. У західному куті житла виявлено рештки вогнища, біля якого зафіксовано овальне заглиблення в долівці та кілька невеликих ямок. Біля північно-східної стінки житла стовпова ямка діаметром 0,3 м, завглибшки 0,35 м. Висота стінок материкового заглиблення житла з півночі 0,5, з півдня 1,1 м. У житлі виявлено ліпну та гончарну кераміку (остання становить 8,5 % загальної кількості), а також 3 біконічні й 1 жорноподібне пряслиця, кістяну проколку, залізний ніж, скляну намистинку (Самолюк 1992, с. 19—23, табл. 27—34).

7. с. Кам'яниця, пункт 1 — поселення займає окреме підвищення в заплаві лівого берега р. Іква за 350 м на північ і північний захід від за-

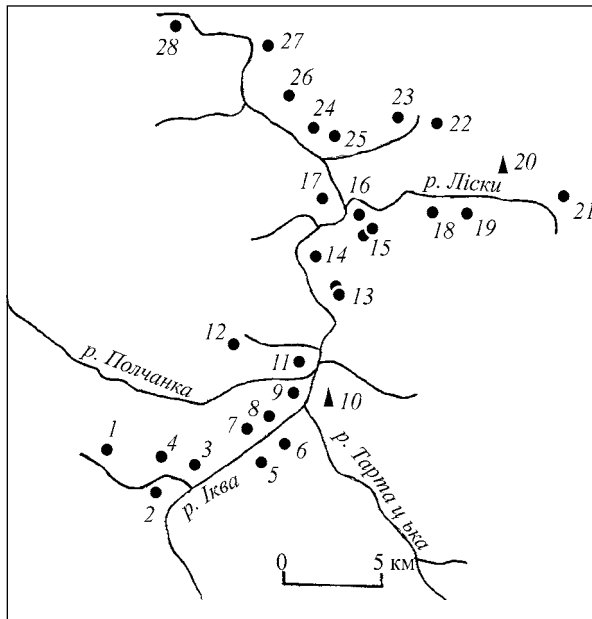

Рис. 1. Карта-схема пам'яток вельбарської культури в басейні середньої течії р. Іква: 1 — Білогородка-3; 2 — Птича-1; 3 — Птича-4; 4 — Птича-5; 5 — Клюки-3; 6 — Клюки-1; 7 — Кам'яниця-1; 8 — Кам'яниця-2; 9 — Заболоття-2; 10 — могилище Дитиничі; 11 — Підлужжя; 12 — Великі Загорці; 13 — Дубно, Волиця; 14 — Дубно, звірогосподарство; 15 — Дубно, Сурмичі-1; 16 — Дубно, Сурмичі-2; 17 — Дубно, замок; 18 — Рачин-3; 19 — Мирогоща, ур. Завалля; 20 — Мирогоща, могилище; 21 — Мирогоща, біла церква; 22 — Привільне-2; 23 — Привільне-3; 24 — Івання-7; 25 — Івання-2; 26 — Коблин; 27 — Підгайці; 28 — Аршичин

лізничного мосту (рис. 1, 7). Зібрано гончарну кераміку (Самолук 1997, с. 24).

8. с. Кам'яниця, пункт 2 — поселення розташоване на окремому підвищенні в заплаві лівого берега р. Іква за 600 м на північний схід від залізничного мосту (рис. 1, 9). Виявлено і шурфовано В.О. Самолуком (Самолук 1997, с. 24, 25).

9. Хутір Заболоття, пункт 2 — поселення займає окреме підвищення в заплаві лівого берега р. Іква між хутором та с. Кам'яниця (рис. 1, 9). Площа пам'ятки 300 × 70 м. На поверхні виявлено розтягнуті плугом рештки рудоплавильного горна у вигляді значного скупчення уламків ошлакованих глиняних стінок, склоподібної крусти, залізної криці. Зібрано велику кількість гончарної та ліпної кераміки, уламки стінок амфор, точильну плитку, 2 біконічні і циліндро-конічні пряслиця (рис. 4—6).

10. с. Дитиничі. Могилище вельбарської культури досліджено у 1957 р. В.В. Ауліхом і І.К. Свешніковим (Смішко, Свешніков 1961, с. 89—114). Розташований на піщаній дюні в центрі села (рис. 1, 10).

11. с. Підлужжя. Поселення знаходиться на південному схилі лівого берега р. Іква, біля млина, має площу близько 85 × 400 м (рис. 1, 11) (Свешніков, Нікольченко 1982, с. 43). У 1956 р. тут виявлено гончарний горн (Махно 1960, с. 43).

12. с. Великі Загорці — поселення розміром 300 × 100 м розташоване на похилому схилі та кінці довгого мису, забудованого селом, де зли-

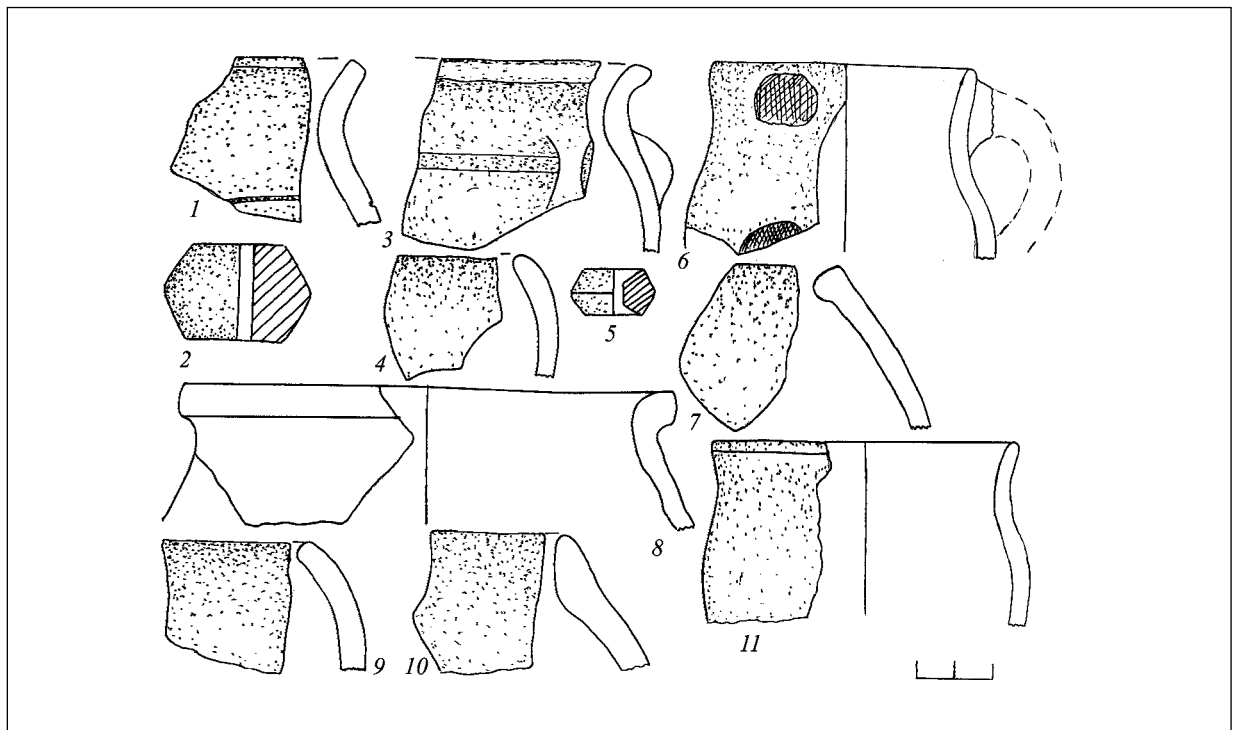

Рис. 2. 1, 2 — Коблин; 3—5 — Дубно—Сурмичі-1; 6, 7 — Птича-4; 8 — Аршичин-7; 9, 10 — Білогородка-2; 11 — Мирогоща—Завалля. 1, 3, 4, 6, 7, 9 — ліпна кераміка; 2, 5 — пряслиця; 8 — гончарна кераміка

ваються два струмки (рис. 1, 12). Зібрано ліпну та гончарну кераміку, біконічне пряслице, округле орнаментоване пряслице (рис. 7—9).

13. м. Дубно, район Волиця, — поселення розміром 1500 × 100 м займає правобережну терасу р. Іква, тягнеться від залізничного мосту до насосної станції (рис. 1, 13). Досліджували М.Ю. Смішко у 1974 р., В.О. Самолюк у 1992 р. (Смішко 1952, с. 337, 338; Самолюк 1992, с. 25—27). Автором у 1995—2003 рр. зібрано значну підйомну колекцію ліпної та гончарної кераміки, уламок амфори, 5 біконічних і біпірамідальне пряслиця, уламки червонолакової кераміки (рис. 3).

14. м. Дубно, біля звірогосподарства, — поселення розмірами 400 × 100 м знаходиться у

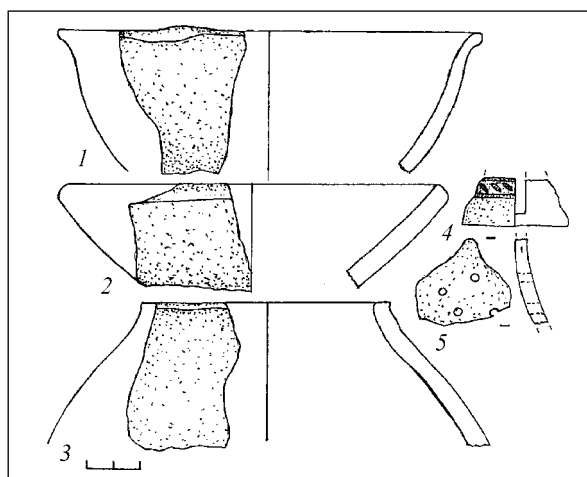

Рис. 3. Дубно—Волиця. Ліпна кераміка

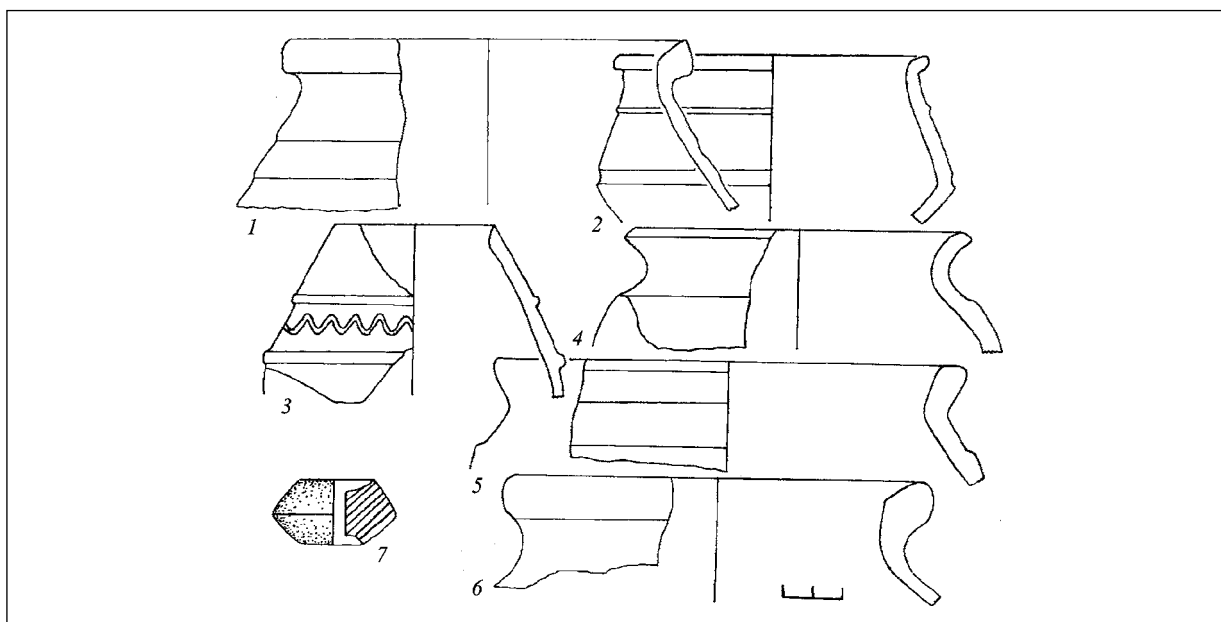

Рис. 4. Заболоття-2: 1—6 — гончарна кераміка; 7 — пряслице

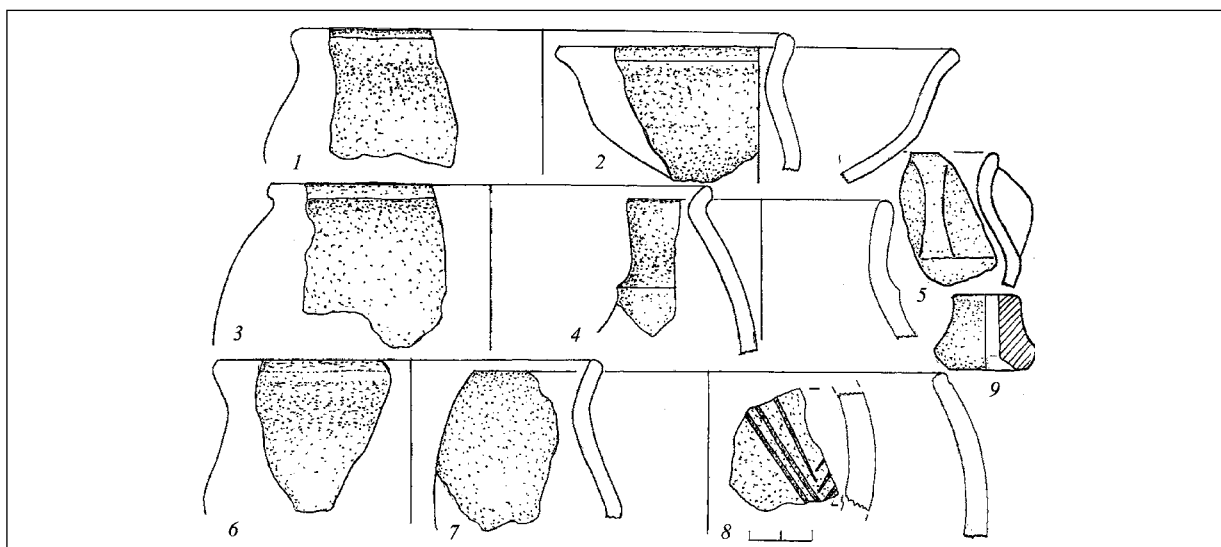

Рис. 5. Заболоття-2: Ліпна кераміка, пряслице

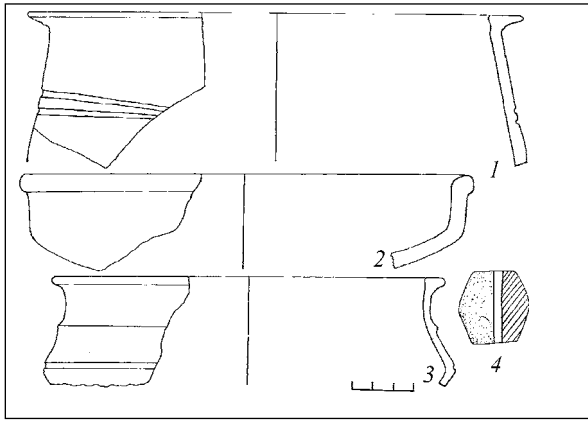

Рис. 6. Заболоття-2. Гончарна кераміка, пряслице

західній частині окремого підвищення в заплаві правого берега р. Іква, за 2 км на північ від залізничного мосту (рис. 1, 14). Зібрано ліпну і гончарну кераміку, 3 біконічні пряслиця (рис. 12).

15. м. Дубно, район Сурмичі, пункт 1 — поселення займає корінну терасу правого берега р. Іква і лівого р. Липка (рис. 1, 15). Відкрив М.І. Островський у 1943 р. (Махно 1960, с. 43), перевірів автор у 1996 р. Через сучасну забудову розміри визначити важко, відстань між крайніми знахідками — 750 м. Зібрано ліпну та гончарну кераміку, біконічне пряслице (рис. 2, 3—5).

16. м. Дубно, район Сурмичі, пункт 2 — поселення займає піщану дюну у місці, де р. Лип-

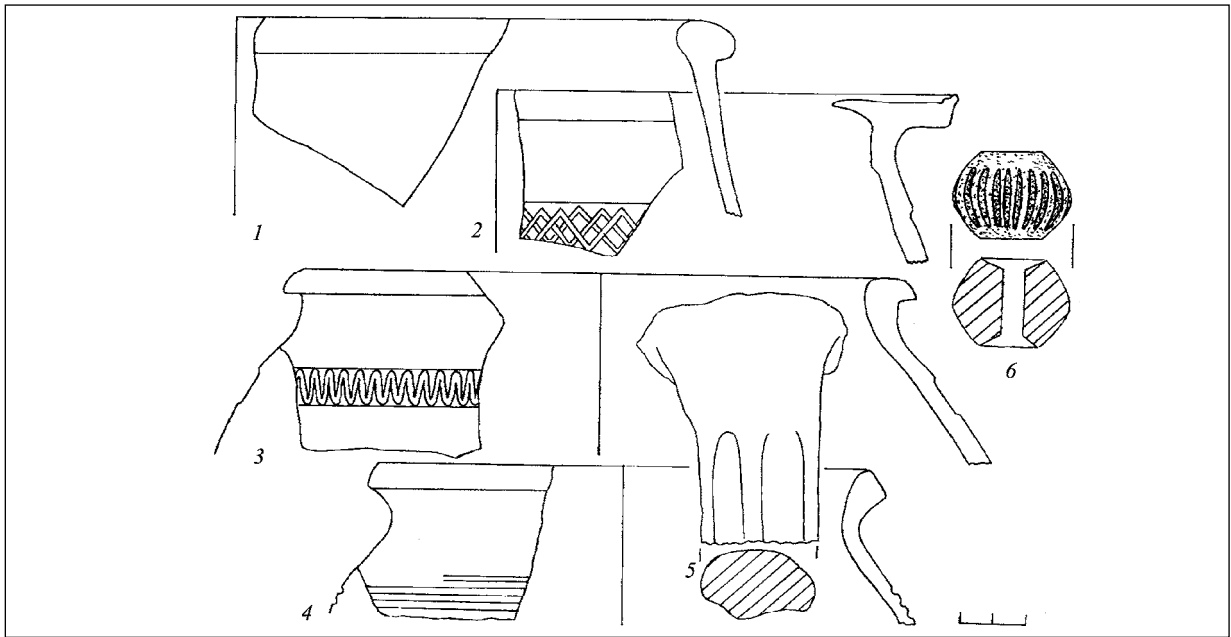

Рис. 7. Великі Загорці: 1—4 — гончарна кераміка; 5 — ручка амфори; 6 — пряслице

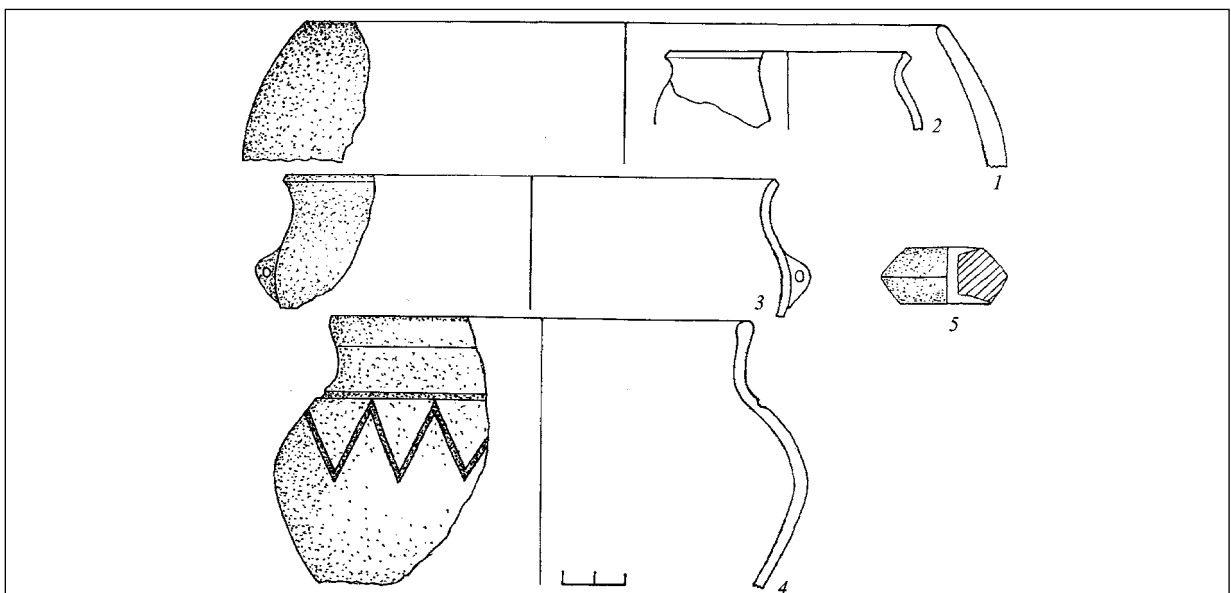

Рис. 8. Великі Загорці: 1, 3, 4 — ліпна кераміка; 2 — гончарна кераміка; 5 — пряслице

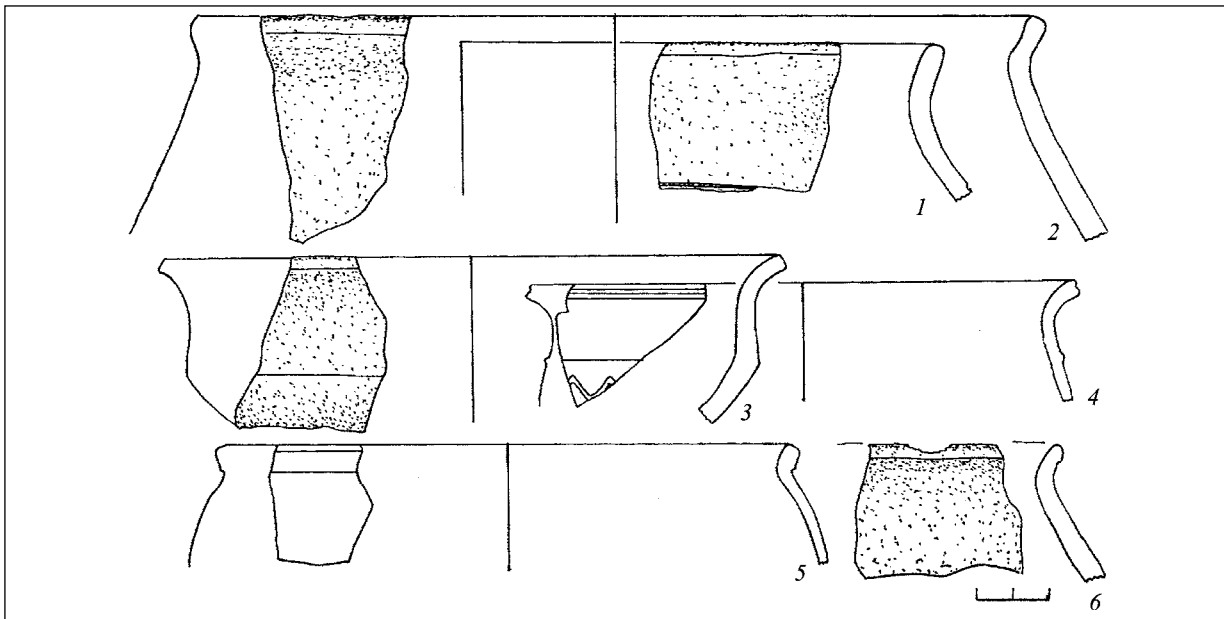

Рис. 9. Великі Загорці: 1—3, 6 — ліпна кераміка; 4, 5 — гончарна кераміка

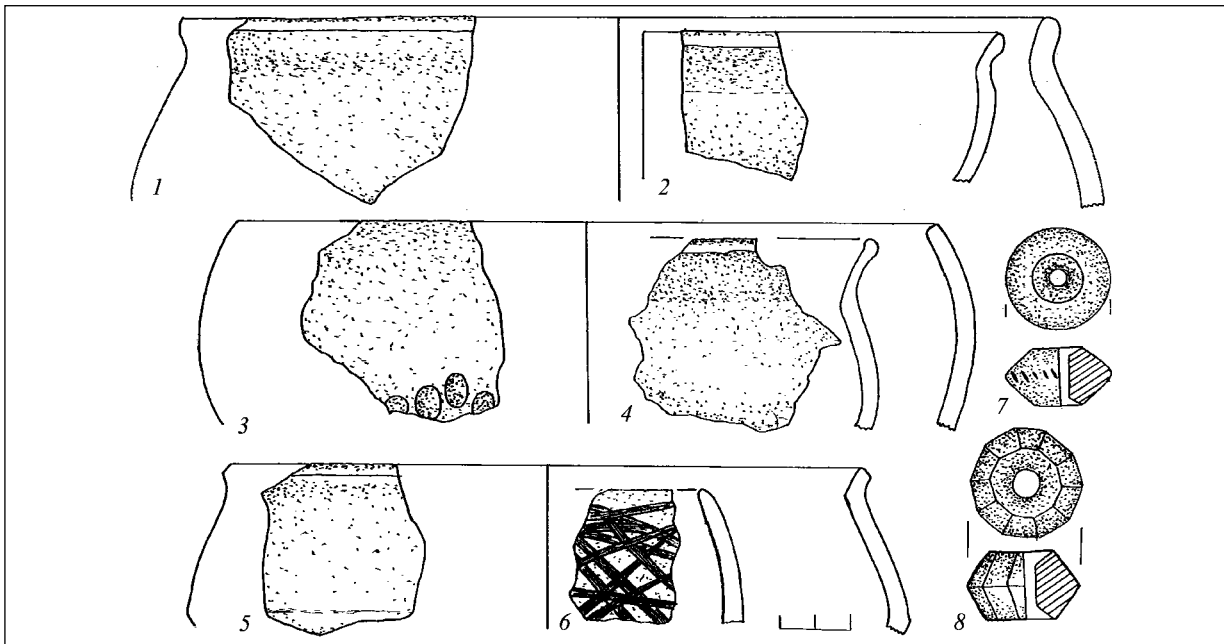

Рис. 10. Дубно—Волиця. Ліпна кераміка, пряслице

ки впадає у р. Іква (рис. 1, 16). Зібрано кілька фрагментів ліпної та гончарної кераміки. Розміри пам'ятки 200 × 50 м.

17. м. Дубно, замок, — культурний шар вельбарської культури виявлено при розкопках у Дубенському замку (Swiesnikow, Gupalo 1996, с. 297—303, рис. 1, 17).

18. с. Рачин, пункт 3 — поселення розміром 150 × 300—400 м розташоване на лівобережній терасі р. Липка за 750 м на схід від церкви (рис. 1, 18). Зібрано велику кількість гончарної та ліпної кераміки, уламок амфори, точильну плиту, кулясту намистину з червоної склоподібної пасти,

виявлено значне скупчення уламків залізної криці (рис. 11, 23—41).

19. с. Мирогоща, ур. Завалля, — поселення займає лівобережну терасу р. Липка за 100 м на північ від цвинтаря (рис. 1, 19). Зібрано ліпну та гончарну кераміку (рис. 2, 11). Розмір пам'ятки 300 × 100 м.

20. с. Мирогоща, ур. За греблю (дорога на Варковичі). Могильник (рис. 1, 20). При будівництві дороги зруйновано невідому кількість тілопальних поховань, обстежених Ю.Ф. Шумовським у 30-ті рр. ХХ ст. Докладних даних щодо цього поховання автор не наводить, згадуючи лише «велику їх кількість» (Шумовський 1992,

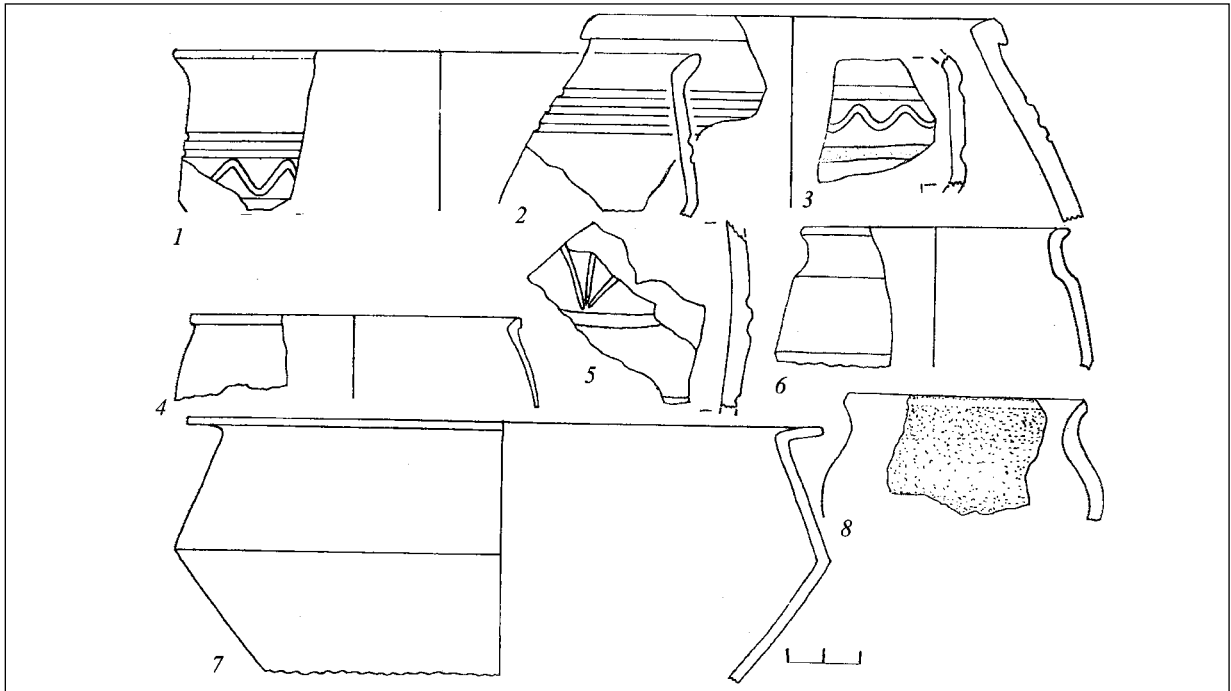

Рис. 11. Дубно—Волиця. Гончарна кераміка

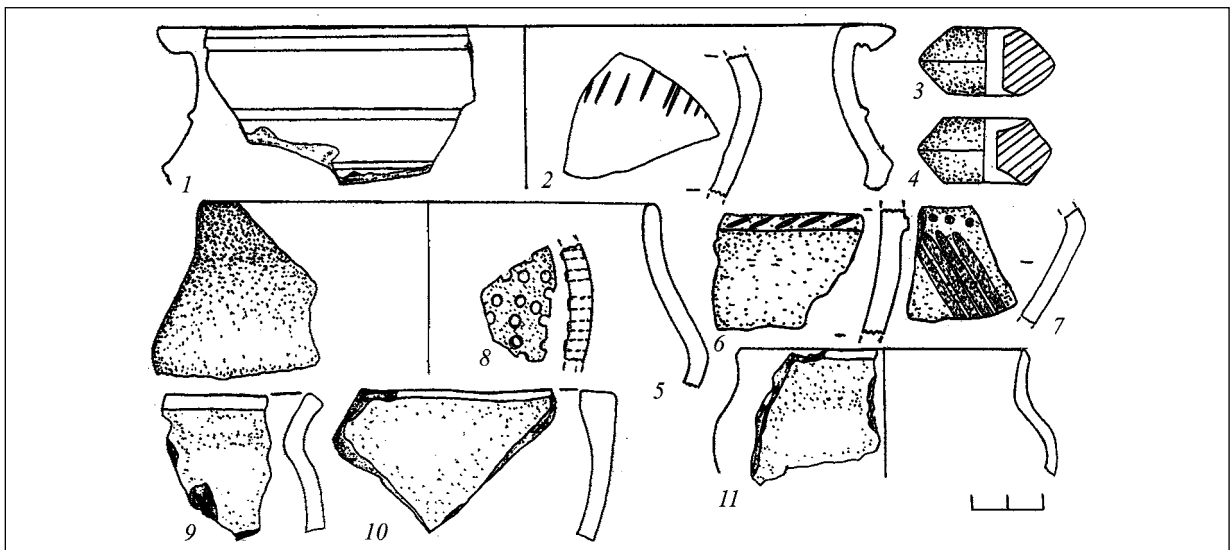

Рис. 12. Дубно—звірогосподарство: 1, 2 — гончарна кераміка; 3, 4 — пряслице; 5—11 — ліпна кераміка

с. 69). Ще одне поховання в гончарній посудині зруйновано в 1934 р. (Махно 1960, с. 43).

21. с. Мирогоща, біля церкви, — поселення знаходиться на мисі правого берега р. Липка, де в неї впадає пересихаючий струмок (рис. 1, 21). Виявлено М.Ю. Смішкою у 1947 р. (Смішко 1952, с. 352).

22. с. Привільне, пункт 2 — поселення займає мис у місці злиття двох струмків за 400 м на південний захід від церкви (рис. 1, 22). Зібрано ліпну та гончарну кераміку.

23. с. Привільне, пункт 3 — поселення розташоване на правобережній терасі струмка за 750 м на захід від церкви (рис. 1, 23). Зібрано ліпну та гончарну кераміку.

24. с. Івання, пункт 7 — поселення займає острівця у заплаві правого берега р. Іква, біля мосту (рис. 1, 24). Зібрано ліпну та гончарну кераміку. Розмір пам'ятки 200 × 50 м.

25. с. Івання, пункт 2 — поселення знаходиться на острівці в заплаві правого берега р. Іква, біля греблі. Зібрано кілька уламків гончарної кераміки (рис. 1, 25). Розмір пам'ятки 250 × 50 м.

26. с. Коблин — поселення розміром 500 × 100 м займає низьку правобережну терасу р. Іква за 0,5 км на північ від мосту (рис. 1, 26). Зібрано ліпну і гончарну кераміку, біконічне пряслице (рис. 2, 1, 2).

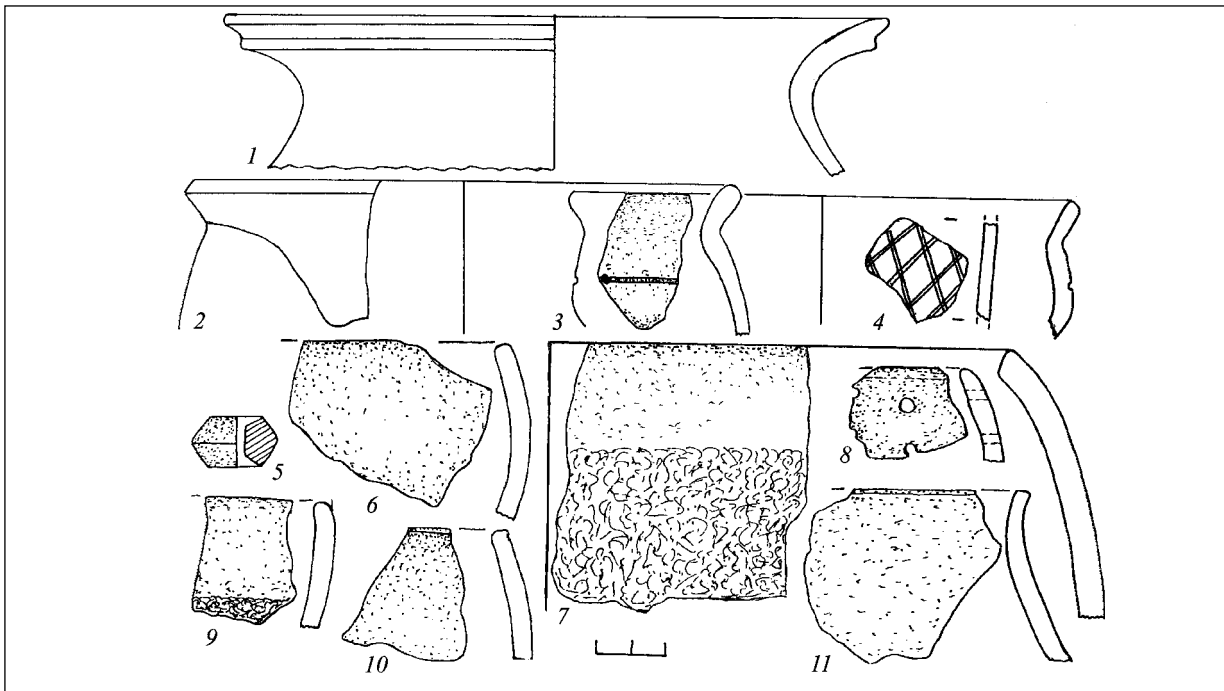

Рис. 13. Клюки-3: 1, 2, 4 — гончарна кераміка; 3, 6—11 — ліпна кераміка; 5 — пряслице

27. с. Підгайці — поселення розташоване на мисі правого берега р. Іква, де в неї впадає струмок (рис. 1, 27). Виявлено в 1965 р. (Свешніков, Нікольченко 1982, с. 79). Автором тут зібрано ліпну і гончарну кераміку.

28. с. Аршичин, ур. Пекалів, — поселення займає лівобережну терасу р. Іква за 0,3 км від церкви (рис. 1, 28). Відкрито в 1965 р. Звідси ж походить відомий скарб із трьох римських денаріїв (Свешніков, Нікольченко 1982, с. 69, 70). Автором тут зібрано ліпну і гончарну кераміку (рис. 2, 8).

Топографія пам'яток досить різноманітна. Переважають поселення на краях здебільшого високих надзаплавних терас (11 поселень), топографічно близькими до них є поселення на мисах (8 поселень). Із заплавних поселень 6 розміщено на лесових острівцях, одне — на піщаній дюні.

Поселення можна розбити на декілька окремих груп. Перша група, з 4 поселень, розташована на берегах р. Нірка; друга, із семи поселень, — біля Дитиницького могильника; третя, два великі поселення Волиця та Дубно, — біля звірогосподарства; четверта, з шести поселень, — нар. Ліпка (тут можна виділити і дві окремі групи); п'ята, два поселення у верхів'ях струмка, — біля с. Привільне і шоста, з чотирьох поселень, — біля с. Івання.

Основними знахідками на обстежених поселеннях є уламки керамічного посуду. На всіх добре досліджених пам'ятках зібрано ліпну та гончарну кераміку черняхівського типу. Ліпний

посуд має червоний, сірий або чорний колір, часто лощену або рустовану зовнішню поверхню, в глиняному тісті є домішки піску, часто шамоту чи органіки і в більшості випадків дрібнотовченої жорстви білого кольору. Винятком є поселення Клюки-3, де ця домішка в ліпній кераміці трапляється рідко. Серед ліпного посуду переважають горщики двох основних типів — яйцеподібні, із загнутими всередину вінцями (рис. 2, 4, 7, 9, 10; 5, 7; 8, 1; 10, 3; 13, 7) та посудини з округлим тулубом і короткою відігнутою шийкою (рис. 2, 1; 5, 3; 8, 3; 9, 1, 2, 6; 10, 1). Такі горщики є найхарактернішими знахідками з вельбарських поселень (Козак 1992, с. 89, 90). Окрім горщиків, на поселеннях часто трапляються уламки мисок, ваз та кухликів, які важко розрізнити за уламками, оскільки оформлення верхніх частин різних видів посудин буває дуже подібним. Знайдено кілька невеликих мисок із відтягнутою назовні шийкою, різким або округлим переломом тулуба (рис. 5, 2; 9, 3; 10, 4, 2, 5; 13, 2, 3). Подібні вироби часто трапляються на досліджених вельбарських пам'ятках Волині (Козак 1992, с. 91). Поодинокими є миски інших типів. Один екземпляр з Волині має слабо виділену шийку, злегка відтягнуте вінце, стінки, що плавно звужуються до денця (рис. 3, 1). Ще одна мисочка з цього самого поселення простої конічної форми (рис. 3, 2). Вазам властиві вертикальна або слабо розхилена шийка, розширений тулуб з гострим або заокругленим переломом плічок (рис. 2, 3; 5, 1, 5, 6; 8, 3, 4; 12, 5). Ці посудини найчастіше лощені та орнаментовані. Знайдено кілька

стінок і вінце друшляка яйцеподібної форми (рис. 3, 5; 12, 8; 13, 8). На поселенні Заболоття-2 виявлено уламок лощеного глека з вертикальною шийкою, прикрашеною валиком (рис. 5, 4). З Волицького поселення походить підставка від посудини на ніжці (рис. 3, 4). Кухлі за формою подібні до невеликих ваз, однак мають видовженіші пропорції. Шийки слабо розхилені, туглуб округлий або опуклий, петельчасті ручки круглі або прямокутні в перетині (рис. 2, 6, 11; 12, 11).

Орнаментований посуд трапляється рідко. Це горизонтальні та ламані лінії (рис. 2, 1, 3; 8, 4; 9, 1; 13, 3), безсистемні штрихи (рис. 10, 8), пальцеві вдавлення (рис. 10, 3), скісні канелюри та округлі заглиблення (рис. 12, 7), мініатюрні або глухі вушка на шийці чи переламі стінок посудини (рис. 2, 3; 5, 5; 8, 3), валик на шийці глека (рис. 5, 4), короткий скісний штамп у поєднанні із заглибленими лініями або маленьким прямокутним валиком (рис. 3, 4; 12, 6).

Гончарна кераміка в цілому характерна для черняхівської культури, однак виявлений біля с. Підлужжя горн дає змогу стверджувати, що принаймні частину її виготовляли місцеві майстри. Кераміка двох видів: лощена й шерехата, зі значною домішкою піску. Колір переважно сірий різних відтінків, однак зафіксовано незначну кількість червоноглиняної лощеної кераміки. Основним видом гончарної кераміки є горщики, серед яких часто трапляються екземпляри з нахиленою досередини шийкою, та миски, які здебільшого мають біконічну форму (рис. 4, 2; 11, 1, 7). На поселенні Заболоття-2 виявлено циліндро-конічну товстостінну миску (рис. 6, 2) та екземпляр, за формою подібний до ліпних мисок. Миски завжди лощені та у більшості випадків орнаментовані. Вази мають розширене пласке вінце. Лощені екземпляри переважають, вони також орнаментовані (рис. 6, 1, 3; 7, 1, 2; 12, 1). Одиначним екземпляром є червоноглиняний кубок біконічної форми (рис. 4, 3). Денця гончарних посудин мають різнотипні піддони (рис. 3), рідше рівні. Орнаментація складається із заглиблених та пролощених прямих і хвилястих ліній, тонких валиків (рис. 4, 1—3; 6, 1, 3; 7, 2—4; 9, 4; 11, 1—3; 12, 1). Рідше трапляються комбінації з пролощених ліній (рис. 11, 5; 13, 4), залощені трикутники на вінці вази, насічки на ребрі миски (рис. 12, 2), штамповий орнамент.

На поселеннях Волиця, Заболоття-2, Рачин-3, Великі Загорці знайдено імпортовану кераміку — переважно ручки та стінки амфор жовтого та червонуватого кольору з домішкою дрібного піску та слюди (рис. 7, 5). Кілька дрібних уламків столового червоноглиняного посуду мають сліди лаку.

Серед знарядь праці найбільше виявлено глиняних пряслиць. За складом глиняного тіста вони, як правило, аналогічні ліпній кераміці. Переважають пряслиця біконічної форми різної висоти та діаметра. Одне з них орнаментоване скісними насічками на ребрі (рис. 2, 2, 5; 4, 7; 6, 4; 8, 5; 10, 7; 12, 3, 4; 13, 5). В одиначних екземплярах зафіксовано циліндро-конічне (рис. 13, 9), жорноподібне (Самолук 1992, с. 23), біпірамідальне 10-гранне (рис. 10, 8) та округле, орнаментоване вертикальними штрихами (рис. 7, 6), пряслиця. Останнє має аналогію на Дитиницькому могильнику (Смішко, Свешніков 1961, с. 97, рис. 6, 6). З інших виробів виявлено залізний ніж, кістяки проколки, скляну намистину з поселення Клюки-1 (Самолук 1992, с. 23) та невеличку кулясту намистину з червоної пасти з поселення Рачин-3.

Щодо співвідношення різних типів кераміки на поселеннях, є лише дані стосовно житла з Клюків-1, де гончарна кераміка становить 8,5 % (Самолук 1992, с. 19—23). Також слід звернути увагу на значне переважання гончарної кераміки у збірках з поселень, розташованих на притоках р. Іква, на відміну від пам'яток на її берегах, де кількість зібраної ліпної та гончарної кераміки приблизно однакова.

Порівнюючи регіони середньої та нижньої течії р. Іква, відзначимо, що в добре дослідженому регіоні від смт Млинів до с. Торговиця, де р. Іква впадає у р. Стир, відомо 7 поселень (Свешніков, Нікольченко 1982, с. 70—81). Навіть якщо є ще кілька невиявлених, все одно очевидною є значна концентрація вельбарських пам'яток саме на Дубенщині. Найімовірніше саме цю місцевість з широкою заплавою, багатьма острівцями та Малим Поліссям на півдні вибрало для освоєння одне з племен готів, які розселилися по берегах р. Іква. Подібна структура заселення племенем готів басейну річки простежена на р. Черногузка — лівобережній притоці р. Стир поблизу м. Луцьк (Козак, Оприск, Шкоропад 1999, с. 59, 60, рис. 26). Не виключено, що окремі групи поселень, розділені незайнятими землями, відповідали родам. Принаймні у двох випадках (Волиця та Клюки-3) готи поселилися на місцях, покинутих венетами. Наступним етапом освоєння слід вважати розселення готів на невеличких притоках р. Іква — Ліпці, Повчанці, Нірці та двох безіменних струмках. На р. Ліпка є навіть окремий могильник. Очевидно на тому етапі працювали рудоплавильні осередки Заболоття-2 і Рачин-3 та гончарний горн біля с. Привільне. На заможніше життя мешканців цих осередків вказує той факт, що саме тут знайдено переважну кількість амфорної тари.

- Козак Д.Н.* Етнокультурна історія Волині (I ст. до н. е. — IV ст. н. е.). — К., 1992.
- Козак Д.Н., Оприск В.Г., Шкоронад В.* Пам'ятки давньої історії Волині у с. Городок. — К., 1999.
- Махно Е.В.* Памятники черняховской культуры на территории УССР // МИА. — 1960, Вып. 82. — С. 9—83.
- Самолук В.О.* Звіт про роботу археологічної експедиції Рівненського краєзнавчого музею у 1992 році // Архів Рівненського краєзнавчого музею. — Рівне, 1992. — С. 1—24.
- Свєшиніков І.К., Нікольченко Ю.М.* Довідник з археології України. Ровенська область. — К., 1982.
- Смішко М.Ю.* Дослідження пам'яток культури полів поховань в західних областях УРСР у 1947 р. // АП. — 1952, Т. 3. — С. 337—378.
- Смішко М.Ю., Свєшиніков І.К.* Могилиник III—IV століть н. е. у с. Дитиничі Ровенської області // МДАПВ. — 1961, Вип. 3. — С. 89—114.
- Пелецишин М.А.* Нові матеріали до археологічної карти Волині // МДАПВ. — 1961, Вип. 3. — С. 140—150.
- Шумовський Ю.Ф.* Зруйноване гніздо: Автореферат // Архів ДКМ. — Саванна, 1992. — Т. 1.
- Swieszniakow I., Hupalo W.* Wstepne winiki badan archeologicznych na zamku w Dubnie // Materialy i Sprawozdania Rzeszowskiego Osrodka Archeologicznego. — Rzeszow, 1996. — Т. 17. — S. 297—303.

Одержано 02.03.2005

В.В. Ткач

ПАМ'ЯТНИКИ ВЕЛЬБАРСКОЙ КУЛЬТУРЫ В БАСЕЙНЕ СРЕДНЕГО ТЕЧЕНИЯ р. ИКВА

В статье представлена археологическая карта окрестностей широкоизвестного памятника вельбарской культуры — Дитинического могильника. Всего в регионе среднего течения р. Иква обнаружено 28 памятников, из них 26 — поселения и 2 — могильники.

На поселениях собран подъемный материал, состоящий из лепной и гончарной керамики, пряслиц. Обнаружены следы рудоплавильных горнов, известен гончарный горн.

Поселения располагались на террасах и мысах коренного берега р. Иква, реже — на островах и дюнах в пойме. Намечено несколько групп — от двух до семи поселений в каждой. Памятники на притоках р. Иква, где выявлены следы железоделательного и гончарного производств, очевидно, возникли позже, чем поселения на берегах р. Иква.

І.І. Tkach

MONUMENTS OF VEL'BARSKA CULTURE IN CATCHMENT BASIN OF THE MIDDLE STREAM OF THE RIVER IKVA

The article presents an archaeological map of the surroundings of a widely known monument of Vel'barska culture — Ditinicheskij burial ground. All in all 28 Monuments were discovered in the area of the middle stream of the River Ikva, 26 of which were settlements and 2 — burial grounds.

The surface finds collected on the settlements are represented by hand- and wheel-made ceramics, and spindle whorls. Traces of smelting furnaces were discovered, a kiln was noted.

The settlements are located on the terraces and capes of the bedrock bank of the River Ikva, more rarely — on the islands and dunes in the flood-plain. Several groups were traced, two to seven settlements in each. The monuments located on the tributaries of Ikva where traces of iron-making and pottery production were revealed evidently appeared later than the settlement on the banks of the main river.